

Rolul Arhivelor Naționale în formarea profesională a personalului de specialitate – o retrospectivă

LIVIA MILOȘESCU

Relația instituției Arhivelor cu creatorii de documente a început să se definească în secolul al XIX-lea, după intrarea în vigoare a prevederilor Regulamentului Organic. Ea s-a modificat, amplificat și nuanțat în timp o dată cu definirea conceptelor de *arhivă*, *fond arhivistic*, *fond arhivistic național*. Intenția a fost aceea de a crea un organism, Arhivele Statului, singurul în măsură să adune, să prelucreze, să păstreze și să folosească documentele emise de celelalte instituții publice sau particulare. Relația stabilită de Arhivele Statului cu creatorii era cea dintre furnizor și depozitar, acestuia din urmă revenindu-i toate obligațiile privind gestionarea unităților arhivistice. Frecvența foarte ridicată a depunerii documentelor la Arhivele Statului (de câteva ori în decursul unui an) a determinat dezorganizări importante în circuitul documentelor, ceea ce a impus necesitatea instituirii unor norme sau instrucțiuni, valabile deopotrivă pentru predător și pentru păstrător. Astfel, încă din anul 1831, Arhiva Principatului Valahiei emite instrucțiuni care au reglementat activitatea în domeniu: „regurile hârtiilor precum are a se urma și a se ține de acum înainte atât adică cele care se primesc cât și cele care ies în orice trebuință atingătoare de cel mai mic lucru urmat într-acelel județ spre a se așeza diferite dele; și după săvârșirea fiecăruia pricină să se coasă fiecare delă cu toate hârtiile ei urmate într-aceia perioadă după meșteșugul legătorilor de cărți punându-se cu mergerea foilor din început până în sfârșit și la începutul lor să se alăture altă hârtie asupra căruia să se scrie cu semne mari dela pentru pricina cutare cu nr. 1, 2 sau 3 și celelalte asemenea începând la una și până unde va ajunge numărul delilor; și câte dintrînsele vor fi săvârșite, se vor trece prin toate foile un șnur de mătase galben cu albastru. prin două găuri ce se vor face aproape una de alta și căpătâiele șnurului aducându-se amândouă la fața de din dos a delei se vor pecetlui cu ceară tare roșie și cu pecete; și ca să nu împiedice nici cum deschiderea delei la trei zile se va lăsa șnurul mai slab iar câte dele vor fi nesăvârșite vor rămânea neșnuruite și nepecetuite ca să se mai alăture la dânsle și alte hârtii ce să vor urma până la a lor săvârșire”¹.

În Moldova, în anul 1836 sunt emise „Instrucții pentru Arhiva Statului Prințipatului Moldovii”, din care cităm:

¹ Maria Dogaru, *Instruirea responsabililor cu munca de arhivă din ramurile învățământ și construcții industriale*, în „Revista Arhivelor”, nr. 3/1988. p. 262-263.

„11. Toate acturile nu se vor priimi altmintrelea în Arhivă, decât numai fiind filele lor numerarisite, sclipisite și șnuruite cu pecet înțelegătoare herbului, și însămnate din dosul lor împosloviță suma filelor supt iscălitura directoriului canțilerii, teslimarisindu-să aceste acturi împreună cu două opisuri în care, spre înlesnirea aflării acturilor când s-ar cere, să fie scrisă în deosebite rubrici numărul următor, numărul opisului general al arhivei instanței de unde s-ar trimite, anul și ziua începutului procesului, anul când s-a sfârșit, chipul sfârșirii și câtimea orilor, dintru care opisă, unul acel iscălit de locul acela ce ar trimite, va rămâne în Arhivă, iar altul încredințându-se de Arhivistul și secretariu i se va înturna înapoi”².

Tot în Moldova apar în anul 1838 „Instrucțiunile pentru chipul cum să se pregătească pe la tribunale actele ce se trimit la Arhiva Statului și cum să se înapoieze Arhivei actele ce se vor trage de la dânsa”, reluate în anul 1840.

Așadar, observăm că, încă de la început, în organizarea Arhivelor Statului s-a simțit nevoia de *raportare la o normă unitară*, rezultând de aici o serie de instrucțiuni care să reglementeze activitatea în domeniu. Relația instituțiilor cu Arhivele Statului se realizează, pe de o parte, în plan teoretic (prin elaborarea de reguli), iar pe de altă parte în plan concret (prin circulația documentelor între creator și depozitar). Obligația evidenței, gestionării și păstrării unităților arhivistice revenea în principal Arhivelor Statului.

Probleme s-au ivit, însă, încă de la început, prin faptul că instrucțiunile de lucru nu se respectau, din mai multe motive: fie se considera că aplicarea regulilor necesita un volum prea mare de muncă, fie pentru că nu erau înțelese, fie pentru că celelalte activități împiedicau instituțiile să le aplice în mod corespunzător. Foarte curând s-a pus problema ca documentele să fie manevrate de către un *personal avizat și specializat*, tocmai pentru a se înlătura o parte din cauzele ce conduceau la perturbări importante în gestionarea unităților arhivistice. Regulamentul pentru organizarea Arhivelor Statului, din anul 1862, stipulează: „Art. 17: Pe lângă Direcțiunea Generală a Arhivelor Statului se vor înființa cursuri speciale pentru științele atingătoare de serviciu și lucrările Arhivelor; Art. 18: Dispozițiuni ulterioare vor hotărî regularea acestor cursuri, spre a se întocmi o Școală de Paleografie, cu scopul de a se forma oameni speciali pentru serviciul Arhivelor și lucrării ce atârnă de dânsese”³. Se pune astfel problema înființării unei forme de învățământ care să inițieze și să pregătească specialiștii în domeniu. Din păcate, atenția inițiatorilor acestui act normativ și a altora ulterioare se concentrează, în principal, asupra lucrătorilor

² *Arhivele Statului – 125 de ani de activitate, 1831-1956*, București, D.G.A.S., 1957, p. 167.

³ *Ibidem*, p. 187.

Arhivelor Statului. Între timp, atribuțiile instituțiilor creatoare de documente se diversifică.

Deja în anul 1869 se introduce obligativitatea predării dosarelor pe bază de inventar: „Art. II: În Arhivele Statului se depun toate actele de interes public cu anume inventar, a cărora conservare se va socoti de folos și cari numai sunt trebuincioase serviciului Ministerielor sau autoritaților dependente de Ministerie”⁴.

De asemenea, răirea frecvenței predărilor de documente, precum și păstrarea pe termen mai îndelungat a documentelor încă utilizate pentru lucrările curente ridică instituțiilor problema modului de gestionare a materialului arhivistic aflat în depozitele proprii. Totuși, ideea unui învățământ specializat crea o premisă importantă pentru dezvoltarea calității și competenței în domeniul activității de arhivă. Mai mult decât atât, începe să se contureze și ideea unei formații pluridisciplinare a arhivistului, în general, care să îndeplinească funcția de *propagator* al culturii publice.

Edificator în acest sens este memoriul directorului general al Arhivelor Statului, Grigore Manu, adresat, în anul 1870, Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice, pentru înființarea unei Școli de Arhivistică. Cităm din memoriu:

„N-ar fi oare însemnată înlesnire ce s-ar aduce intereselor particulare, pe cât și intereselor publice, când s-ar înființa, pe lângă Arhiva Centrală din București, cursurile necesare spre a forma juri experți în asemenea materii, cărora se va preda în același timp și celelalte cunoștințe practice, spre a forma dintr-înșii buni arhiviști și a-i răspândi apoi în județe? Și dacă cu (*sic!*) timpul și cu ajutorul Statului s-ar mai adăuga la aceste cursuri și altele din istoria și arheologia națională, nu s-ar face cu modul acesta un bun început de școală completă, care să ne dea tineri erudiți și folositori în diverse ramuri?

Posedând, după terminarea studiilor lor, cunoștințele diverse ce indicarăm mai sus, exersați pe de altă parte în practica serviciului prin lucrările ce vor fi chemați a săvârși în același timp în Arhiva Centrală, asemenea tineri pot fi prin județe cetățeni și funcționari în adevăr utili, pot deveni propagatorii cei mai activi ai culturii publice. Ocupând funcțiunile modeste de arhivari ai județului, ei pot servi în același timp spre a organiza în fiecare oraș principal o bibliotecă publică și un mic muzeu local, fiind un îndemn perpetuu pe lângă consiliile județene și comunale spre a crea asemenea instituțiuni științifice; ei vor putea orișicând a fi întrebuințați în interesele Statului și ale județului, în orice serviciu care ar reclama cunoștințe mai alese, ca agenți ai cadastrului, ca conservatori (*sic!*) de ipotece, când se vor organiza asemenea serviciiuri atât de imperios reclamate astăzi, ca experți în scripte etc. și vor putea, la trebuință, ocupa, cu

⁴ *Ibidem*, p. 197.

onoare, o catedră sau a fi însărcinați cu cursuri ori conferințe publice, cu inspecțiuni școlare, cu cercetări istorice și arheologice din partea Comitetului Arheologic ori a Societății Academice, sau cu orice alte asemenea lucrări de specialitate”⁵.

Tot în anul 1870 sunt elaborate un proiect de lege pentru înființarea Arhivelor Județene și un proiect de regulament pentru aplicarea acestei legi, care stabilesc norme privind inventarierea dosarelor ce urmează a se preda Arhivelor Statului.

În paralel cu eforturile lui Grigore Manu, la Sibiu, directorul Arhivei Naționale Săsești, Franz Zimmerman, inițiază organizarea unor cursuri de paleografie pentru absolvenții de studii liceale, care intenționau să devină lucrători ai Arhivelor din orașele săsești.

Mult mai târziu, în 1925, Legea pentru organizarea Arhivelor Statului marchează un pas important în concepția și abordarea acestui domeniu specializat. În primul rând, sunt definiți depunătorii: autoritățile civile, bisericești, militare ale statului, județelor și comunelor; persoane sau instituții particulare, care își pot rezerva dreptul de proprietate asupra documentelor. În al doilea rând, se introduce un termen – 30 de ani de la creare – pentru depunerea documentelor la Arhivele Statului. Acest termen presupune o perioadă îndelungată de administrare a arhivei de către instituție, care capătă în consecință atât calitatea de creator, cât și pe aceea de deținător de documente, cu toate obligațiile ce decurg de aici. În al treilea rând, se modifică substanțial raportul dintre creatori și instituția Arhivelor, prin faptul că acesteia din urmă i se conferă dreptul de a controla celelalte arhive publice. Relația inițială de coexistență între instituția specializată și celelalte instituții, simple furnizoare de acte, se transformă în una de dependență, unde Arhivele Statului au o funcție regentă (de coordonator), iar Arhivele publice i se subordonează.

În al patrulea rând, se creează un sistem operațional, cu două componente: pe de o parte, există o direcție generală și mai multe direcții regionale; pe de altă parte, Arhivele publice și private intră în relație de subordonare față de Arhivele Statului, după cum arătam mai sus.

În sfârșit, art. 15 al acestei legi prevede înființarea unei Școli practice de arh.vari-paleografi:

„Pe lângă Direcțiunea Generală se va înființa o Școală practică de arh.vari-paleografi, în scopul de a pregăti personalul de specialiști necesar Arhivelor centrale și regionale și de a răspândi în publicul cult cunoștințele practice necesare pentru înțelegerea și studierea documentelor, peceților, monumentelor eraldice și miniaturistice etc. și pentru apărarea lor de distrugere

⁵ Documentar privind istoricul și organizarea Școlii de Arhivistică, București, f. 14-15.

ori înstrăinare [...]. Elevii școlii se vor recruta dintre absolvenții de curs secundar sau de școli similare și după terminarea cursului de doi ani, în urma unui examen trecut cu succes, vor obține titlul de diplomați ai Școlii practice de arhivari-paleografi⁶.

Ținând cont de faptul că se inițiază, practic, prin Legea din anul 1925 un sistem de arhive în care Arhivele Statului au un rol central, înființarea noii școli trebuie privită ca fiind destinată formării personalului specializat pentru întreg domeniul arhivistic. În plus, dată fiind cerința socială în momentul promulgării actului normativ, s-a avut în vedere pregătirea de specialiști și pentru bibliotecari ori instanțe judecătorești. Cel puțin în intenție, formarea arhivarilor instituțiilor se putea realiza nu doar prin instrucțiuni emise periodic, ci și printr-o școală de profil. Regulamentul Școlii Superioare de Arhivistică și Paleografie precizează acest scop multiplu, în art. 2:

„a) Să promoveze studiile de specialitate în disciplinele ce au legătură cu arhivele și bibliotecile;

b) Să răspândească cunoștințele (*sic?*) necesare pentru înțelegerea și studierea documentelor, sigiliilor, monumentelor heraldice, miniaturistice, numismatice etc., precum și pentru adunarea și conservarea lor;

c) Să pregătească funcționarii specialiști pentru Arhivele Statului – centrale și regionale – pentru arhivele autorităților centrale, județene și comunale, pentru Arhivele instituțiilor publice și particulare etc.;

d) Să pregătească funcționarii specialiști necesari bibliotecilor publice;

e) Să formeze experți grafici cu pregătire științifică specială pentru instanțele judecătorești⁷.

De asemenea, Regulamentul prevede dreptul de preferință la numire a diplomaților secției arhivistico-paleografice în toate funcțiile de la Arhivele Statului și de la Arhivele celorlalte autorități sau instituții ale statului, județelor și comunelor, ori ale instituțiilor subvenționate de stat, județe și comune. Se pune, așadar, problema formării și angajării de specialiști în întreg sistemul arhivelor, pentru a se realiza astfel premisele desfășurării unei activități unitare și de calitate. Se stabilește, totodată, o cerință a nivelului de pregătire pentru arhivist și arhivar, în general, precum și o ofertă de specialitate.

Modificările din anul 1932, introduse prin Legea nr. 64, au în vedere o altă realitate: situația funcționarilor de arhivă din instituție, ocupanți de posturi și care nu au urmat cursurile școlii de profil. Pentru aceștia se oferă posibilitatea de a urma cursuri speciale de pregătire organizate de Arhivele Statului. Art. 15 a căpătat următorul conținut:

⁶ Ministerul Justiției, *Colecție de legi și regulamente*, tomul III, partea I, 1925, p. 364.

⁷ *Documentar privind istoricul și organizarea Școlii de Arhivistică*, f. 4.

„Pe lângă Direcțiunea Generală se va înființa, în înțelegere cu Universitatea, o Școală specială de arhivistică și paleografie în scop de a pregăti personalul de specialiști necesari arhivelor și de a răspândi în publicul cult cunoștințele practice necesare pentru înțelegerea și studierea documentelor, pecetilor, monumentelor heraldice și miniaturistice etc. și pentru apărarea lor de distrugere ori de înstrăinare [...].

Elevii școlii se vor recruta dintre absolvenții de curs secundar sau de școli similare și după terminarea cursului de doi ani, în urma unui examen, vor obține titlul de diplomați ai școlii practice de arhivari-paleografi.

Arhivele Statului vor putea organiza cursuri speciale pentru funcționarii arhivelor de la autorități sau instituții publice și particulare. Aceste cursuri se vor întocmi în înțelegere cu Ministerul Instrucțiunii și al Cultelor și cu autorizația lui⁸.

Legiferarea acestui sistem de cursuri – prin școală și direct de către Arhivele Statului – a creat oportunitatea formării unor funcționari bine pregătiți, responsabili și posesori de cunoștințe practice. Dacă el s-ar fi aplicat și ar fi funcționat, s-ar fi soluționat o mare parte din problemele privind evidența, păstrarea și conservarea documentelor.

Iată ce mărturisea Constantin Moisil în studiul său *Din istoria Școlii de Arhivistică*: „Îndată ce am luat conducerea Arhivelor Statului mi-am dat seama de marele inconvenient ce-l reprezintă faptul că arhivele și registraturile diferitelor autorități și instituții de stat nu sunt organizate după aceleași norme, nu au la bază același sistem.

Și atunci m-am gândit că cel mai nimerit mod de a ajunge la unificarea sistemului de organizare al registraturilor și arhivelor de la autorități și instituții ar fi înființarea de cursuri speciale, la școala noastră, pe cari să le urmeze în mod obligatoriu toți funcționarii de arhive din țară.

Desigur că realizarea acestui proiect nu era deloc ușoară, căci trebuia nu numai să obțin încuviințarea diferiților miniștri și șefi de autorități, dar trebuia să întocmim, împreună cu șefii de arhive și de registraturi ai autorităților centrale, planul de organizare și apoi să fixăm cursurile în conformitate cu acest plan.

Am încercat, totuși, să fac o probă în anul 1936, organizând în comun acord cu d. general Grigore Constandache, pe atunci șeful secției istorice a Marelui Stat Major și reorganizatorul arhivei acestei instituții militare, o serie de cursuri pentru viitorii funcționari de la arhivele armatei.

Încercarea a dat cele mai bune rezultate, căci într-o perioadă de timp de două luni, un număr de tineri militari s-au pus la curent din punct de vedere teoretic cu principalele probleme ale științei arhivistice și ale celorlalte științe

⁸ C. Hamangiu, *Codul General al României*, volumul XX, Legi uzuale, 1932, p. 264.

anexe, iar în mod practic s-au deprins cu inventarierea, clasarea și catalogarea materialului arhivistic.

Cu toate acestea o încercare similară n-am putut face cu funcționarii arhivelor de ministere și alte autorități centrale, căci mai întâi trebuiau studiate diferitele sisteme întrebuițate la aceste autorități, apoi întocmit un sistem unic care să se poată adapta tuturor autorităților și, în sfârșit, era nevoie de profesori, care să fie liberi câteva luni pe an, spre a preda cursurile în timpul când funcționarii autorităților sunt mai puțin ocupați.

Cred, însă, că ideea ar trebui urmărită în viitor, căci dacă am reuși să facem unificarea sistemului de organizare a registraturilor și arhivelor de la autoritățile statului, ar câștiga nu numai buna funcționare a acestor autorități și publicul interesat, dar și instituția arhivelor, în general, deoarece primirea, inventarierea și clasarea acestor arhive în depozitele Arhivelor Statului s-ar face cu cea mai mare ușurință și fără pierdere de timp.

Și, natural, această organizare făcându-se prin intermediul școlii noastre, prestigiul acesteia ar crește foarte mult, iar utilitatea ei ar fi deobște cunoscută⁹.

Din păcate, dezideratul exprimat de Constantin Moisil nu s-a realizat. În anul 1950, Școala de Arhivistică, devenită între timp Institutul de Arhivistică, Bibliologie și Muzeografie, se desființează. Relația de sistem a instituției Arhivelor cu creatorii și deținătorii de documente se păstrează, însă, și se regăsește în toate actele normative de profil emise după 1951, concepute conform modelului sovietic. Se introduce, alături de control, și relația de îndrumare, ceea ce aduce în prim plan *instruirile*. Instruirile au constituit o bună perioadă de timp singura metodă de formare și perfecționare a personalului de arhivă, în absența unui învățământ de specialitate. Ele au fost susținute prin elaborarea repetată de regulamente și norme adresate exclusiv organizării arhivelor la creatori. Dintre acestea amintim numai Normele Tehnice din anul 1973. Trebuie să recunoaștem că aceste documente scrise, destinate omogenizării activității, și-au atins într-o oarecare măsură scopul și au constituit un sprijin real pentru responsabili cu probleme de arhivă. Ele urmează și astăzi legislația în domeniu, fiindu-le recunoscută utilitatea. Dificultățile au rezidat, însă, în faptul că pe măsura trecerii timpului, nivelul de pregătire al personalului de arhivă a fost din ce în ce mai scăzut, în perioada 1960-1980 fiind acceptați la angajare chiar lucrători cu studii generale. Arhiva a fost percepută ca o grămadă de hârtii lipsite de valoare, simplă maculatură. Treptat, posturile de arhivar au căpătat un loc marginal în schemele de organizare, dispărând apoi cu totul. Funcționari ai altor compartimente au primit, în mod evident formal, sarcina de a se ocupa și de arhiva instituției. Situația s-a acutizat pe parcurs, conducând la un paradox: în ciuda existenței unor

⁹ Constantin Moisil, *Din istoria Școlii de Arhivistică*, în „Hrisovul”, I, 1941, p. 32-33.

norme uniforme, arhivele la creatori au rămas fără evidență, fiind păstrate în condiții din ce în ce mai precare.

Revenind la instruire, arătăm că în anii '60 s-au conceput programe de instruire a arhivarilor de la unități. Astfel, instruirile se organizau pe ramuri de activitate, pe baza unor lecții întocmite de Direcția Generală și distribuite serviciilor regionale. Expunerile aveau în vedere prezentarea actelor normative, modul de constituire a unităților arhivistice, realizarea indicatoarelor și nomenclatoarelor termenelor de păstrare, prelucrarea documentelor. Perioada de instruire era de 20-25 de zile, cu participarea a maximum 60 de cursanți împărțiți în patru grupe. Structura activității era următoarea: ore de curs, de seminar, lucrări practice, vizitarea unor Arhive, timp pentru pregătire.

Finalizarea instruirii o constituiau dezbaterile prin care se fixau măsurile necesare desfășurării lucrărilor de arhivare în condiții bune. De asemenea, se recomandă instituțiilor ca persoanele instruite să aibă continuitate în activitate.

În anii 1960-1961, Direcția Generală a organizat instruire cu arhivarii celorlalte organizații, oferindu-se filialelor regionale ale Arhivelor Statului¹⁰ posibilitatea să desfășoare cursuri la nivel local. Această practică a continuat și și-a diversificat formele. Spre sfârșitul anilor '80 instruirile se realizat prin:

„1. Îndrumarea la fața locului cu prilejul controalelor periodice (realizate de un colectiv sau individual) asupra modului în care trebuie organizată arhiva.

2. Convocarea periodică la sediul organizației...și instruirea pe bază de exemple concrete a tuturor factorilor care răspund cu munca de arhivă (directori, administratori, șefi de serviciu, membrii Comisiilor de selecționare, personalul serviciului secretariat etc.).

3. Includerea unor lecții (ori activități metodologice) pe teme vizând munca de arhivă în cadrul programelor de reciclare a cadrelor din diferite ramuri sau cu prilejul convocărilor profesionale inițiate de întreprinderi sau instituții.

4. Transmiterea unor cunoștințe de specialitate arhivarilor cu ocazia deplasărilor pe care aceștia le fac la sediul Arhivelor Statului de regulă solicitând orientarea asupra operațiunilor de inventariere și selecționare.

5. Organizarea unor cursuri pe teme privind munca de arhivă de la creatori în cadrul universităților populare, ori cu sprijinul organelor de stat interesate.

6. Convocarea și instruirea responsabililor cu munca de arhivă la sediul D.G.A.S., respectiv la Centrul de perfecționare a cadrelor¹⁰. Instruirile ca formă de pregătire nu au reușit să suplinească absența unui cadru de învățământ specializat. Atât Arhivele Statului, cât și compartimentele de arhivă ale celorlalte organizații au resimțit din plin neajunsurile folosirii unui personal necalificat.

¹⁰ Maria Dogaru, *op. cit.*, p. 264.

Îndrumarea, controlul, legislația și existența unor norme tehnice de lucru unitare nu au reușit să acopere golul lăsat de desființarea vechii Școli și nici să creeze specialiști ori angajați avizați. Ca urmare, în baza aprobării ministrului de Interne nr. 2858, din 28 martie 1980, în cadrul Direcției Generale a Arhivelor Statului se înființează Centrul de perfecționare a pregătirii de specialitate a cadrelor.

Destinat cu precădere personalului propriu al Arhivelor, Centrul avea, însă, în atribuții și inițierea unor „cursuri de perfecționare pentru personalul de la organizațiile...centrale care au responsabilități în domeniul muncii de arhivă”¹¹.

Din păcate, cursurile preconizate s-au realizat tot ca instruire, deoarece durata convocărilor era foarte scurtă (trei zile). Finalizarea acestei forme de pregătire o constituiau dezbaterile pe probleme particularizate în funcție de ramura de activitate din care proveneau participanții. Eficiența cursurilor, deși recunoscută, nu a reușit să satisfacă nevoia de pregătire a lucrătorilor, în vederea obligațiilor prevăzute de lege. Cauzele au fost multiple. Dintre acestea enumerăm doar:

- fluctuația de personal la nivelul instituțiilor;
- frecvente modificări ale schemelor de organizare;
- eliminarea postului de arhivar din structura persoanelor juridice etc.

Dată fiind cerința de personal specializat, atât pentru Arhivele Naționale, cât și pentru creatori și deținători, imediat după anul 1990 s-au făcut demersuri în scopul recreării formelor instituționalizate de învățământ arhivistic. În 1991 se înființează, în cadrul Direcției Generale, Școala Națională de Perfecționare Arhivistică¹², iar în anul 1992, în cadrul Academiei de Poliție „Alexandru Ioan Cuza”, Facultatea de Arhivistică. Dacă Facultatea a avut ca țintă principală formarea de arhiviști, Școala, prin atribuții și specific, a preluat și dezvoltat obiectivele fostului Centru de perfecționare. În timp, Școala s-a axat pe dezvoltarea unui sistem național de calificare și perfecționare a lucrătorilor de arhivă de la creatori. Important este că s-a statuat și realizat extinderea formelor de pregătire a lucrătorilor de arhivă de la instituții și organizații, în baza prevederilor Legii nr. 16/1996. Pentru prima dată, Legea Arhivelor Naționale din 1996 stabilește că:

„Art. 24: Formarea, atestarea și perfecționarea personalului de specialitate din Arhivele Naționale, cât și din celelalte unități creatoare și deținătoare de documente de arhivă se realizează prin Facultatea de Arhivistică și

¹¹ Arhivele Naționale, Școala Națională de Perfecționare Arhivistică, dosar 19/1981, p. 3.

¹² Din anul 2000, denumirea este Școala Națională de Perfecționare Arhivistică „Profesor Aurelian Sacerdoțeanu”, în memoria celui mai reprezentativ și valoros arhivist român.

prin Școala Națională de Perfecționare Arhivistică”¹³. Regulamentul privind organizarea și funcționarea Arhivelor Naționale și a direcțiilor sale județene, nr. 574, din 27 iunie 1996, enumera, între atribuțiile Școlii:

„Art. 55 [...]

a) asigură perfecționarea și specializarea personalului din sistemul Arhivelor Naționale și de la creatorii și deținătorii de arhivă;

b) elaborează programe de formare, calificare, specializare și perfecționare a personalului din cadrul Arhivelor Naționale și a celui de la creatorii și deținătorii de arhivă; [...]

e) organizează și susține cursuri de pregătire pentru personalul de arhivă de la creatorii și deținătorii de documente”¹⁴.

Până în anul 2004, Școala Națională și Facultatea de Arhivistică au funcționat în paralel, ca organisme distincte, atât sub aspect administrativ, cât și în privința programelor de pregătire organizate. Reformarea și modernizarea activității Arhivelor Naționale a generat necesitatea creării unui sistem de *învățământ arhivistic unitar*. Astfel, începând cu data de 15 aprilie 2005, Școala Națională a trecut în subordinea Facultății de Arhivistică, devenind parte integrantă a acesteia. Ca urmare, se redimensionează rolul Arhivelor Naționale în domeniul formării personalului de specialitate. Liant între furnizor și beneficiar, instituția Arhivelor coordonează și administrează procesul de învățământ, prin participarea, cu specialiștii proprii, atât la conceperea conținutului, cât și la derularea programelor de pregătire. Pe de altă parte, Arhivele Naționale acordă asistență de specialitate creatorilor de documente, furnizând Facultății de Arhivistică și Școlii elementele necesare organizării unui sistem de formare profesională eficient, coerent și unitar.

Concluziile scurtei noastre prezentări sunt următoarele:

1. Relația Arhivelor Naționale cu creatorii și deținătorii de documente în planul pregătirii profesionale a avut în timp o evoluție ascendentă și progresivă.

2. Deși ideea unui învățământ de specialitate instituționalizat a apărut relativ timpuriu, ea s-a realizat cu multă greutate, din varii motive, ce nu fac obiectul lucrării de față.

3. În legislația arhivistică românească au existat, practic, trei momente importante din punct de vedere al concepției legate de această temă:

– Legea din 1925 (cu modificările și completările din anul 1932), care definește întâia dată „depunătorii de documente”, stipulează dreptul de control al Direcției Generale a Arhivelor Statului și prevede înființarea Școlii

¹³ Legea Arhivelor Naționale nr. 16/1996, capitolul V, în „Monitorul Oficial al României”, partea I, nr. 71, din 9 aprilie 1996, p. 13-14.

¹⁴ Regulamentul privind organizarea și funcționarea Arhivelor Naționale și a direcțiilor sale județene, nr. 574, din 27 iunie 1996, p. 36.

Superioare de Arhivistică și Paleografie, destinată formării de funcționari specialiști, atât pentru Arhivele Statului, cât și pentru celelalte autorități.

– Perioada 1991-1992, când se reia, se dezvoltă și se concretizează, în conformitate cu realitatea socială contemporană, proiectul creării unui cadru specializat, destinat pregătirii de arhiviști pentru Arhivele Naționale și pentru creatorii și deținătorii de documente. Este vorba despre momentul în care s-au constituit cele două structuri complementare (Școala Națională și Facultatea de Arhivistică), având ca țintă inițierea, formarea și perfecționarea întregului personal (îndiferent de proveniență) însărcinat cu prelucrarea, păstrarea, conservarea și gestionarea documentelor.

– Legea din 1996, care introduce două elemente esențiale:

– obligația persoanelor juridice de a înființa compartimente de arhivă sau de a desemna responsabili cu probleme de arhivă; avizarea de către Arhivele Naționale a structurii și competenței compartimentului respectiv, precum și a personalului desemnat (art. 23)¹⁵;

– pregătirea, specializarea, atestarea și perfecționarea personalului de arhivă, în general, prin instituțiile de învățământ specifice: Facultatea de Arhivistică și Școala Națională de Perfecționare Arhivistică (art. 5, lit. h, și art. 24)¹⁶.

4. Reformarea învățământului arhivistic românesc, odată cu trecerea Școlii Naționale de Perfecționare Arhivistică „Profesor Aurelian Sacerdoțeanu” în subordinea Facultății de Arhivistică.

5. Ca formă de pregătire în cadrul acordării asistenței de specialitate la creatorii și deținătorii de documente se păstrează instruirile, inițiate de Constantin Moisil în anul 1936.

Probabil că, cel puțin din perspectiva istorică, în perioada de după 1992 s-au realizat premisele unei relații complete cu creatorii și deținătorii de documente în privința formării unui personal avizat. Măsura în care premisele au reușit sau nu să îmbrace formele cele mai potrivite de expresie constituie o altă problemă ce poate face obiectul unei analize separate. Important este că exista un cadru legal care trasează coordonatele unei bune pregătiri de specialitate. Pentru că, așa cum arăta Aurelian Sacerdoțeanu, „problema pregătirii arhiviștilor este necesar să se pună oriunde există arhive, căci dacă nu este azi interes pentru ele, trebuie creat”¹⁷.

¹⁵ Legea Arhivelor Naționale nr. 16/1996, cap. V, art. 23.

¹⁶ *Ibidem*, cap. II, art. 5, lit. h.

¹⁷ Aurelian Sacerdoțeanu, *Pregătirea arhiviștilor*, în „Hrisovul”, V, 1945, p. 6.

Résumé

L'auteur fait une histoire des normes qui ont réglementé l'activité archivistique en Roumanie, en insistant sur la formation professionnelle des archivistes.

La première institution d'enseignement archivistique a été l'École pratique d'archivistes-paléographes, dont la fondation était prévue par la Loi de 1925 auprès de la Direction Générale des Archives de l'État. L'École a fonctionné jusqu'en 1950, pour un court délai ayant le nom Institut d'Archivistique, Bibliologie et Muséographie. Après 1950, la formation professionnelle des archivistes se réalisait par le biais des instructions écrites et par des cours organisés par les Archives de l'État pour les producteurs d'archives. En 1980 a été fondé le Centre de Formation Professionnelle, devenu en 1991 l'École Nationale de Formation en Archivistique. Au niveau de l'enseignement universitaire, une Faculté d'Archivistique fonctionne à Bucarest à partir de 1992.